

Mnogobrojne nevladine organizacije koje su aktivne u susednim država najglasniji su protivnici izgradnje nekoliko veoma važnih energetskih objekata, neophodnih radi stabilnosti energetskog sistema u regionu.

Bosna i Hercegovina, zajedno sa nekoliko zemalja članica Energetske zajednice, radi na razvijanju novih termoelektrana na uglj. Prema najnovijem izveštaju o klimatskim promenama za zemlje jugoistočne Evrope, u BiH je 2012. godine iz uglja proizvedeno 69% električne energije, dok je ostalih 30% došlo iz hidroelektrana. Procenjuje se da su eksternalizovani zdravstveni i društveni troškovi emisija NO_x, SO₂ i prašine (PM) te godine iznosili 2.2 milijarde evra.

Uprkos tome vlasti u BiH planiraju dalje razvijanje upotrebe uglja, sa 1.95 GW novih termoelektrana: „Tuzla 7“ (450 MW), „Kakanj 8“ (300 MW), „Ugljevik 3“ (600 MW) i „Banovići“ (300 MW), zajedno sa TE „Stanari“ (300 MW) koja je već u poslednjoj fazi izgradnje.

Jedan od projekata koji jedna od najaktivnijih nevladinih organizacija Centar za životnu sredinu smatra problematičnim, a koji je uveliko u procesu realizacije je elektrana na lignit „Stanari“ u BiH, kompanije „EFT“. Za izgradnju TE dobijena je ekološka dozvola koja joj dopušta dva do tri puta veću emisiju SO₂, NO_x i prašine nego što je predviđeno u važećem obavezujućem zakonodavstvu koje je usvojila Energetska zajednica.

Izgradnja termoelektrane „Stanari“ u blizini Doboja zvanično je počela u maju 2013. godine. Termoelektrana kapaciteta 300 megavata godišnje će proizvoditi 2.000 gigavat časova električne energije. Gradnja TE finansirana je od strane Kineske razvojne banke koja je obezbedila kredit od 350 miliona evra. Zauzvrat, banka je u zalog dobila firmu „EFT - Rudnik i Termoelektrana Stanari“ i svu pripadajuću imovinu i prava u vezi sa firmom. Kako navodi Centar za istraživačko novinarstvo (Cin.ba), Vlada Republike Srpske je zbog ovog kredita morala i da menja određene podzakonske akte. Na ovaj način je Kineskoj razvojnoj banci omogućeno da raspolaže koncesionim ugovorom u slučaju da „EFT“ ne može da vrati kredit.

Osim ekoloških problema, izgradnju ove elektrane pratile su i nejasnoće oko vlasništva zemljišta u Stanarima. Međutim, iz Ministarstva za prostorno uređenje, građevinarstvo i ekologiju navode da će ovo biti prva termoelektrana u jugoistočnoj Evropi čiji će rad biti usklađen sa tehnološkim i eko-standardima EU, zbog čega nema opasnosti od zagađenja dobojskog područja i šire okoline.

Iz kompanije „EFT“ kažu da je Rudnik „Stanari“ prvi površinski rudnik koji je dobio novu ekološku dozvolu od Ministarstva zaštite životne sredine RS. Sistem zaštite životne sredine u rudniku je analizirao i verifikovao italijanski konsultant iz ove oblasti, D'Appollonia. Oni

takođe navode da je Rudnik „Stanari“ dostigao međunarodne standarde funkcionisanja dobivši sertifikat ISO 14001 Upravljanja sistemom zaštite životne sredine.

Osim za TE „Stanari“ Centar za životnu sredinu je u sukobu sa Ministarstvom za prostorno uređenje, građevinarstvo i ekologiju RSi zbog izgradnje termoelektrane „Ugljevik 3“ u blizini Bijeljine. Procena uticaja na životnu sredinu za nova termoenergetska postrojenja koja će se graditi, sadrži netačne podatke, otkrila je stručna analizakoju je sproveda ova nevladina organizacija. Reč je o Studiji uticaja na životnu sredinu za nove blokove TE „Ugljevik 3“. Studiji nedostaju neke ključne informacije koje su neophodne kako bi se napravila adekvatna Procena uticaja na životnu sredinu, u skladu sa EU direktivama o industrijskoj emisiji. U Centru za zaštitu životne sredine navodi se da su podaci o izduvnim gasovima NOx (azot oksidi) i SO₂ i (sumpor dioksid), kao i emisiji prašine potpuno netačni.

Međutim, u nadležnom ministarstvu tvrde da su ispoštovane sve procedurepropisane Zakonom o zaštiti životne sredineza izgradnju TE „Ugljevik 3“, kao i da je ovaj Centar, do sada, pred nadležnim sudovima izgubio sve sporove u drugim predmetima koje je pokrenuo protiv ovog ministarstva.

Iako se u studiji uticaja na životnu sredinu i ekološkoj dozvoli navodi da će termoelektrana biti u skladu sa propisanim normama iz IED (direktiva o industrijskoj emisiji), nigde nije pružena informacija o tome da li će predložena tehnologija za kontrolu zagađenja biti dovoljna da postigne ovu usklađenost. Ovo je zabrinjavajuće, tvrde u Centru.Nastavak realizacije projekata koji krše IED će imati veliki i dugoročan uticaj na zdravlje ljudi i kvalitet životne sredine, kao i finansijske posledice po budžete oba entiteta u BiH, reči su članova ove nevladine organizacije.

Kako se navodi u medijima, postoji pritisak i na postojeći Rudnik i termoelektrane (RITE) „Ugljevik“ da u naredne tri godine smanji količinu SO₂ u dimu sa 25.000 na prihvatljivih 200 miligrama po metru kubnom (mg/m³). BiH se na to obavezala kada je potpisala Ugovor o pristupanju Energetskoj zajednici (EZ).

Na sajtu Centraza istraživačko novinarstvo (Cin.ba) nalaze se podaci da korišćenjem prljavog uglja za proizvodnju električne energije, postojeća termoelektrana „Ugljevik“ godišnje proizvede i do 160.000 tona sumpordioksida (SO₂), izbacujući u svakom kubnom metru (m³) dima i do 125 puta više SO₂ nego što dozvoljavaju evropski ekološki propisi. Kada je u pitanju novi blok 7 TE „Tuzla“, mnogo se govorilo o isplativosti tog projekta. U jednoj od analiza piše da je samo planiranje izgradnje bloka 7 termoelektrane „Tuzla“ izvedeno na netransparentan način. Sakriveni su detalji koji bi omogućili građanima BiH da jasno sagledaju projekat. Ključni pokazatelji u izgradnji termoelektrane i izvršenju projekta nisu definisani, s obzirom da se postojeći mogu menjati. Pored toga, postoji mogućnost da

projekat dobije direktnu ili indirektnu podršku države, zbog čega bi mogao biti još skuplji za poreske obveznike.

U navedenoj kritičkoj analizi, stoji i da glavni finansijski indikatori prezentovani u izveštaju Elektropirvrede nisu jasni, ali čak se i iz njih vidi da je projekat slabo utemeljen. U referentnim proračunima nema analize profitabilnosti sa kojim bi projekat „Tuzla 7“ mogla biti upoređen, niti je javnost obaveštena o mogućim odstupanjima od planiranih troškova izgradnje. To predstavlja pretnju javnom budžetu, odnosno za građane koji će na kraju obezbediti garancije za ovaj posao, čija vrednost je oko pet procenata BDP-a BiH. Primer termoelektrane Šoštanj u Sloveniji pokazuje kako planirani troškovi izgradnje mogu biti premašeni za nekoliko stotina miliona evra. Pored toga, jedna od ključnih varijabli u ovom projektu je cena uglja, koja je poslednjih godina dostigla nivo koji je neprihvatljiv ukoliko se želi da projekat bude profitabilan.

U susednoj Crnoj Gori grupa od 16 nevladinih organizacija (NVO) iz regiona i Italije je protestovala protiv gradnje drugog bloka Termoelektrane (TE) „Pljevlja“, jer smatraju da bi to bilo dugoročno štetno po Crnu Goru. One su ohrabrine kompaniju A2A da ostane odlučna u stavu po pitanju. Međutim, predstavnici Vlade očekuju da će do kraja juna biti definisan predlog ugovora s kompanijom Škoda Praha, izabranim ponuđačem za projekat izgradnje drugog bloka Termoelektrane (TE) Pljevlja. Tako da EPCG ne odustaje od gradnje. Jedna od organizacija, Green Home ocenjuje da do sada nije urađena Studija o uticaju zagađenja iz TE „Pljevlja“ na zdravstveno stanje stanovnika tog grada. Da bi se odgovorilo na pitanje šta Crna Gora dobija, a šta gubi izgradnjom ove termoelektrane, trebalo bi uraditi opsežne ekonomske, ekološke i analize o uticaju na zdravlje, zaključak je ove organizacije. Jedan od razloga za zabrinutost NVO je i ekonomska analiza izvodljivosti projekta i procenjene cene električne energije iz planiranog novog objekta.

Green Home i CEE Bankwatch Network ocenili su da ozbiljan rizik za TE „Pljevlja“ predstavlja nemogućnost usklađivanja sa najnovijim standardima EU o zagađenju. Samo jedna od sedam preliminarnih ponuda je u saglasnosti sa direktivom EU o industrijskim emisijama, nijedna ponuda ne dostiže nivo efikasnosti vezano za *Najbolje dostupne tehnologije*. Ove slabosti predstavljaju visoke ekonomske rizike zbog dodatnih ulaganja potrebnih da bi se postigla saglasnost sa Direktivom o industrijskim emisijama kada ona postane obavezna u Crnoj Gori, navedeno je u saopštenju koje se potpisale dve organizacije.

Izvor: SEEC.rs/ESIASEE